

BÖSZ ATTILA

*A kataszteri térképek új jegyzéke az MNL Baranya Megyei Levéltárában**

Levéltárunkban a kataszteri térképanyagot egy gyűjteményes fondban külön kezeljük, mert – formai okokból és speciális információ-tartalma miatt – az eredeti helyéről korábban kiemelték.¹ A fond öt állagra tagolódik, ebből kettő tartalmazza a kataszteri anyagot XV.3.c. *Kataszteri térképek*, illetve XV.3.d. *Bírósági térképek* cím alatt. Az előbbi tartalmának zöme a Pécsi Állami Földmérési Felügyelőség (törzsszáma: VI.181.) iratai között volt megtalálható, utóbbi pedig a járásbírókhoz (VII. fondfőcsoport) tartozott.

A 2019 és 2023 között futó NKFIA-projekt keretében a XV.3.c. Kataszteri térképek iratanyagának jegyzékelése és a levéltári nyilvántartó rendszerbe feltöltése valósult meg, a „d” állaggal most nem foglalkoztunk.² A jegyzék készítésének technikai alapja a korábbi Word-alapú segédlet feltölthető Excel-táblázattá alakítása volt. Ennek az Excel-táblázatnak az adattartalmát töltöttük fel az MNL levéltári nyilvántartásába (scopeArchiv), így immár nyilvánosan kereshető az interneten.³

A „c” állag iratanyaga 15 folyóméter terjedelmű és – megnevezésével kissé megtevesztve – nagyobbrészt az 1850-es és 1870-es években készült kataszteri térképvázlatokból (croquis), illetve az 1860-as években készült birtokvázlatokból áll.⁴ Csak kisebb részben alkotják vegyes eredetű kataszteritérkép-szelvények, amelyek évköre is tág, az 1970-es éve-

-1-

Baranya megyei ÁFTK-tól átadandó műszaki munkarészek 1965 évben az alábbi csoportosításokban: A–D.-ig.

A. Eredeti régi felmérésekből..... 1865 – 1920 év.
 B. Polgári tagosításokból..... 1921 – 1944 év.
 C. Földreforma során a 600/1945 H.E.sz. P. műszaki munkarészek végbejuttatásából..... 1945 – 1950. év.
 D. Az 1950 – 1956 évek között végbejuttatott tagosításokból..... 1951 – 1956. év.

/ Az átadandó munkarészek mennyiségéről Levéltári rendszereben: 13 folyóméter.

Sor-szám	A. csoport: Eredeti régi felmérésekből 1865–1920.		db
	Község neve	a munkarész neve	
1.	Adorján	Községi vázlat	1
2.	Alésmocsolád	Felvételi előrajz	1
3.	Alócsentmárton	Felvételi előrajz	1
4.	Aranycsodány / Keménygyórány és Pécscarányos /	Ároncsütési jegyzék	1
5.	Áta	Felvételi előrajz	1
6.	Babarc	Községi vázlat	1.
7.	Babarcslős	" "	1.
8.	Bakóca	" "	1.
9.	Bágyahidvég	Felvételi előrajz	1.
10.	Baranyasszentgyörgy	Bemérei közikönyv	5.
11.	Biszta	Kataszteri községi vázlat Felvételi előrajz	1. 1.
12.	Bános	Földmérési felülvizsgálati jegyzék Kataszteri községi vázlat Felvételi előrajz	1. 1. 1.
13.	Bár	Felvételi előrajz Kataszteri községi vázlat	2. 1.
14.	Becsefa	Felvételi előrajz Kataszteri községi vázlat	1. 1.
15.	Belvárdgyula / Belvárd és Kisgyula /	Kataszteri községi vázlat	2.
16.	Borenand	Felvételi előrajz Bemérei közikönyv	1. 1.
17.	Borkond	Felvételi előrajz Birtokváltási jegyzék Kataszteri községi vázlat	1. 2. 1.
18.	Bosence	Kataszteri községi vázlat Birtokváltási jegyzék Felvételi előrajz	1. 2. 1.
19.	Bosodok	Kataszteri községi vázlat Felvételi előrajz	1. 1.
20.	Bicsérd / Kisbicsérd /	Felvételi előrajz Kataszteri községi vázlat	2. 1.

■ Az Állami Földmérési és Térképészeti Hivataltól 1965-ben átvett kataszteri iratanyag egykorú jegyzéke szerint a térkép-nyag még a Földmérési Felügyelőség iratai között található „kataszteri községi vázlat” megnevezéssel

kig terjed.⁵ Az említett NKFIA-projekt azért is hasznos, mert a kollégákkal történt folyamatos konzultáció rávilágított, hogy az egyes irattípusokat pontosan meg kell nevezni, mert

* Az új jegyzék készítése és az ellenőrző rendezés, valamint jelen összefoglaló munkabeszámoló a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alap K 132723 projektjében valósult meg.

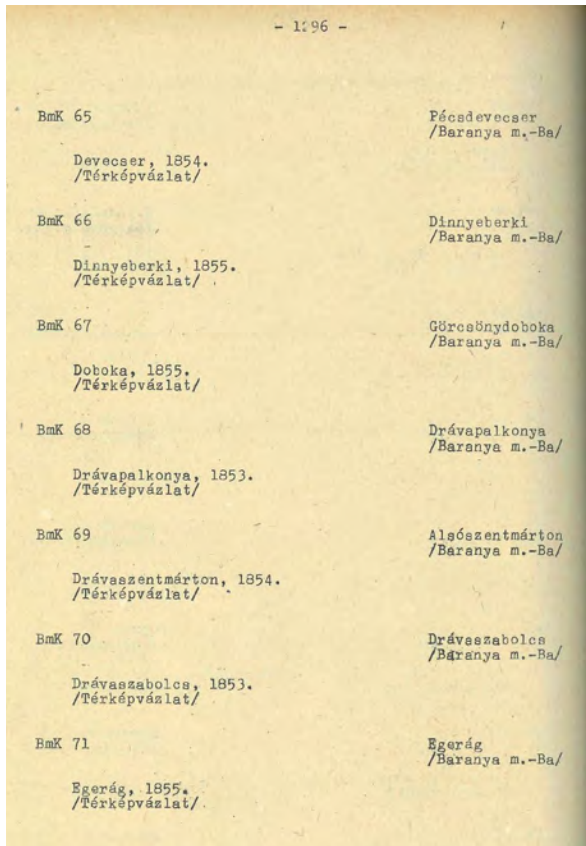
1 A „kataszteri térképek” elnevezést gyűjtőfogalomként, praktikus okokból használjuk, nagy részük nem az, csak a felmérési munkálatokhoz kapcsolható „vizualizált irat”.

2 REISZ T. CSABA: „Négyzetkataszter”: A magyarországi kataszteri felmérés térkép- és iratanyagának katasztere, 1850–1918. Kutatási terv, NKFI Alap K 132723. *Catastrum*, 7. (2020) 2:58–64.

3 <https://www.elevertar.hu/digitalis-tartalom?source=mnscope&ref=mnscope::632509>

4 Ehhez I. TÖRÖK ENIKŐ: Krokik, avagy kataszteri térképvázlatok. *Catastrum*, 1. (2014) 1:26–29. TÖRÖK ENIKŐ: Felvételi előrajz, kataszteri térkép és birtokvázlat. *Catastrum*, 1. (2016) 2:14–21.

5 Ezek fajtájukat és méretüket tekintve is igen vegyesek, van köztük tagosítási térkép, átnézeti térkép, határtérkép, ingatlan-nyilvántartási térkép is.

■ A Levéltári jegyzékek sorozatban 1967-ben megjelent segédlet egy oldala

megtévesztő az általános „kataszteri térképek” fogalom használata.⁶ Már a korai papír alapú segédletek is pontatlanok, az alaplunkának használt Word-jegyzék pedig nem is vállalkozik a megnevezésre, amint alább látszik (igaz, készítője kiváló szakember, és csak munkapeldánynak szánta).

Ez a jegyzék az 1967-ben a Levéltári jegyzékek sorozatban megjelent *Kéziratok térképek a területi állami levéltárakban. XI. Pécsi Állami Levéltár* című kötetben található adatok kiegészítése, illetve pótlása céljából készült.⁷

Ez a segédlet a digitális levéltári nyilvántartás bevezetése előtti időszakban jól használható volt, de a mai követelményeknek már nem felelt meg, alig több, mint egy raktári jegyzék:

1	2	3	4	5	6	7
1	1	1	Abaliget	1855	1	
		346	Abaliget	1864	7+1	hiányos: 6., 9., 10., 11. szelv. nincs
		513	Abaliget	1878	1	
	2	2	Adorjás (Aderjás)	1853	1	

Az ennek alapján készült Excel-táblázatnak már tartalmaznia kellett a levéltári nyilvántartó rendszer „térképek-tervek” nevű űrlapjához illeszkedő adatokat is. Egyrészt ezért, másrészt azért kellett bővíteni az oszlopok számát, mert lehetőleg minél több adatot szerettünk volna leírni az adott iratról a digitális levéltári nyilvántartás számára. A darabszinten leírt iratanyaghoz így a 7 helyett már 26 oszlopot használtunk.

Formailag a térkép- és birtokvázlatok 33x26, illetve 39x31 centiméteres, összehajtható, nagyjából kartonra kasírozott szelvényekből állnak, ily módon levéltári nagydobozban tárolhatók, amelyekből 99 darab van. A kataszteri térképlapokat kisimítva, összesen 23 tékában helyeztük el a térképtároló fiókokban. A XV.3.c. állagot öt sorozatra tagoltuk.

XV.3.c. Kataszteri térképek	1851-1971	Befejezett
I. Baranya megyei helységek térképei		1851-1964
II. 1950 előtt Somogy megyéhez tartozó települések...		1854-1878
III. Fiuméhez tartozó községek térképei		1906-1908
IV. Újjonnan lajstromba vett szelvényes térképek		1865-1971
V. Vegyes, kataszteri jellegű térképek		1865-1949

■ A jegyzék sorozatai a levéltári nyilvántartás (scopeArchiv) fastruktúrájában (a belső munkafelületen megjelenő nézet szerint)

Az első három sorozatot az összehajtható, nagydobozban tárolható térkép- és birtokvázlatok anyaga, a negyediket és ötödikét pedig a vegyes, nagyméretű térképszelvények alkotják. A települések a régi jegyzékekben betűrendben követték egymást, ezt a rendet mi is megtartottuk.⁸

6 Ezúton is köszönöm Török Enikőnek és Reisz T. Csabának a jegyzék elkészültéhez nyújtott szakmai támogatását.

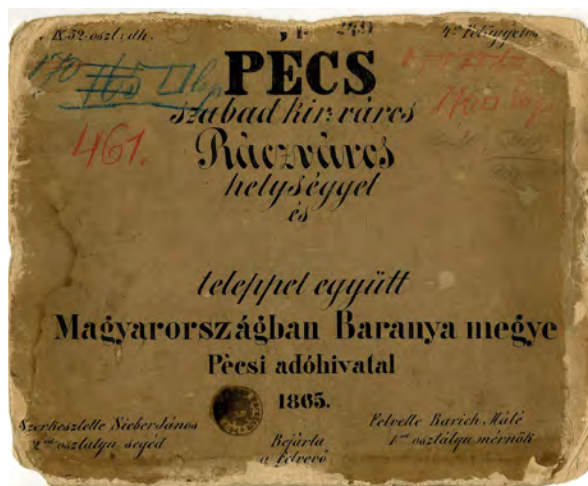
7 Már ebben a jegyzékben is vannak pontatlanságok, mert minden tételt egységesen „térképvázlatként” jelöl vagy meg sem nevez. *Kéziratok térképek a területi állami levéltárakban. XI. Pécsi Állami Levéltár*. Szerk.: MAKSAY FERENC. Bp., 1967. 1287–1364.

8 A második sorozat településeinek anyaga az 1950. évi közigazgatási változás után került Pécsre, a harmadik sorozat települése pedig azért, mert Fiume környéke is a Pécsi Felügyelőséghez tartozott a trianoni döntés előtt.

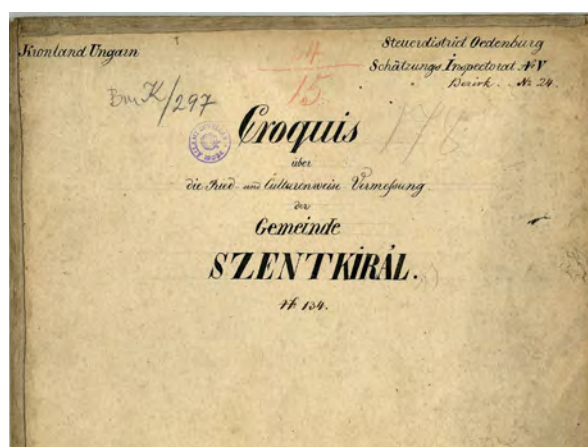
A táblázat fontosabb oszlopai – illetve az interneten is elérhető formában az űrlap – tartalmazza a település nevét, a térkép készítésének évét, a főcímet, az irattípust, a készítőket és közreműködők neveit (az iratanyag létrehozásában 256 mérnök és segéd működött közre, többek között ezeknek a neveknek a „begyűjtése” is munkánk egyik eredménye), a méretet, a méretarányt (ahol tudható) és a készítés nyelvét is.⁹ A munka során az iratanyag ellenőrző rendezését is el kellett végezni, mert bár az első három sorozat minden elemét jó minőségben digitalizálták, az évek során (kis mértékben) megbomlott rendet helyre kellett állítani, a régi kötőanyagot és palliumot ki kellett cserélni.

Meg kell említenünk, hogy a „Négyzetkataszter” NKfia-projekt – amelynek keretében a résztvevők számítógépet és nagyméretű monitort is kaptak a munka elvégzéséhez – jó alapot biztosít levéltárunk kataszteri iratanyagának feldolgozásához, amely így darabszinten feltárt és kutatható lesz, mert a nyilvántartás egységes értelmezésben és egységes szerkezetben tartalmazza a térképek nyilvántartási és kutatási szempontból fontos adatait, egyszerűen alkalmas akár manuális, akár automatizált keresőrendszerek kialakítására.

Lényeges végül, hogy a birtokvázlatok sem maradnak el információtartalom tekintetében a tényleges kataszteri térképektől (sőt, tartalmazza a házszámot és a tulajdonos nevét is, ami nagy kincs a családkutatók számára), hiszen azoknak a negyedelt, kartonra ragasztott másolatai. Leginkább formai különbségekről van csupán szó, ami a korabeli használatuk, funkciójuk miatt alakult ki (terepen is lehet használni). Elég, ha példaként megnézzük a mapire.eu oldalon is elérhető birtokvázlatot

■ Pécs város birtokvázlatának címlapja (1865)

■ Szabadaskirály község kataszteri térképvázlatának címlapja (1853)

(a „kataszteri térképek” fül alatt), amely 1865-ben készült Pécsről, és rögtön láthatóvá válik recens használhatósága. A névtér adatok felvitele pedig – amely feladat még előttünk áll – nagyban fogja segíteni a keresést, mert így elég lesz csak a kívánt nevet, helységet beütni az eleve.tar.hu keresőjébe, és megjelennek a kapcsolódó iratok, akár az Országos Levéltár, akár a megyei levéltár vonatkozásában.

⁹ Az adatrögzítés során alkalmazott oszlopok: szint (sorozat, tétel, altétel, egyes irat), raktári egység száma, raktári egység típusa, jelzet (nemzetközi szabvány), jelzet a fastruktúrában, megnevezés (a település neve), létrehozás ideje, terjedelem (szelvények száma), főcím (eredeti cím), irattípus, létrehozás ideje megjegyzések (pl. új hitelesítés éve), méretarány, létrehozó neve (mérnök), közreműködők neve (pl. hitelesítők), kiadás helye, kiadó neve, nyomda, megőrzés története (levéltári megőrzés), megjegyzés, fizikai jellemzők (adathordozó típusa, kéziratos stb.), méret, irat állapota, nyelv, mellékábra/melléktérkép, mellékszöveg (pl. birtokrészlet-kimutatás), kapcsolódó anyagok.